

УДК 342.9:004(477)

DOI: 10.36550/2522-9230-2025-18-388-392

Щербатюк Олексій Олегович,

аспірант кафедри публічного та міжнародного права

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

oleksii.shcherbatiuk@gmail.com

ORCID ID: 0009-0007-3378-7857

ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЩО НАПРАВЛЕНІ НА ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

У статті досліджено правові відносини у сфері впровадження цифрових технологій, спрямованих на відновлення України в умовах післявоєнної трансформації. Підкреслено, що цифровізація є ключовим чинником ефективного відновлення державних інститутів, економіки та соціальної інфраструктури, оскільки забезпечує прозорість управління, оперативність прийняття рішень і залучення міжнародної підтримки. Розкрито, що формування правових відносин у цій сфері передбачає взаємодію суб'єктів публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства на основі принципів відкритості, інтероперабельності, кібербезпеки та правової визначеності.

Проаналізовано основні напрями цифрової реконструкції України, серед яких: створення електронних реєстрів пошкодженого майна, впровадження платформ електронного урядування, цифрових сервісів для моніторингу відбудови та використання інноваційних технологій у сфері містобудування, енергетики, фінансів і публічного адміністрування. Особливу увагу приділено нормативно-правовим актам, які регулюють цифрову трансформацію держави, зокрема законам України «Про електронні публічні реєстри», «Про електронні довірчі послуги», «Про захист персональних даних», а також положенням Стратегії цифрової трансформації України до 2030 року.

Визначено, що ключовими проблемами є фрагментарність правового регулювання, недостатня координація між органами влади, низький рівень цифрової грамотності населення та ризики порушення інформаційної безпеки.

Зроблено висновок, що ефективне правове забезпечення цифрових відносин є запорукою прозорості, інклюзивності та сталості відбудови України, зміцнення довіри громадян до держави, підвищення її конкурентоспроможності в європейському цифровому просторі та інтеграції до єдиного ринку ЄС.

Ключові слова: цифрові технології, правові відносини, цифровізація, відновлення України, електронне урядування, кібербезпека, публічне управління, цифрове право.

Shcherbatiuk O. LEGAL RELATIONS IN THE SPHERE OF IMPLEMENTING DIGITAL TECHNOLOGIES AIMED AT THE RECOVERY OF UKRAINE

The article examines the legal relations in the field of implementing digital technologies aimed at the recovery of Ukraine during the post-war transformation period. It is emphasized that digitalization is a key factor in the effective restoration of state institutions, the economy, and social infrastructure, as it ensures transparency in governance, efficiency in decision-making, and the attraction of international support. It is revealed that the formation of legal relations in this area involves interaction among public authorities, business, and civil society based on the principles of openness, interoperability, cybersecurity, and legal certainty.

The main directions of Ukraine's digital reconstruction are analyzed, including the creation of electronic registries of damaged property, the introduction of e-government platforms, digital services for reconstruction monitoring, and the use of innovative technologies in urban planning, energy, finance, and public administration. Special attention is given to the legal acts regulating the digital transformation of the state, in particular, the Laws of Ukraine "On Electronic Public Registers", "On Electronic Trust Services", "On Personal Data Protection", as well as the provisions of the Digital Transformation Strategy of Ukraine until 2030.

It is determined that the key problems include the fragmentation of legal regulation, insufficient coordination among government bodies, a low level of digital literacy among the population, and risks of information security breaches.

It is concluded that effective legal support for digital relations is the foundation for transparent, inclusive, and sustainable recovery of Ukraine, strengthening citizens' trust in the state, increasing its competitiveness in the European digital space, and facilitating integration into the EU single market.

Keywords: digital technologies, legal relations, digitalization, recovery of Ukraine, e-government, cybersecurity, public administration, digital law.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку України, зумовлений наслідками збройної агресії та масштабними руйнуваннями інфраструктури, актуалізує потребу у швидкому, прозорому та ефективному відновленні держави. У цьому контексті цифрові технології відіграють ключову роль як інструмент модернізації системи управління, оптимізації процесів реконструкції та підвищення довіри громадян до державних інституцій. Разом із тим, активне впровадження цифрових рішень у публічному секторі, економіці та соціальній сфері потребує належного правового забезпечення, яке б гарантувало баланс між інноваційністю, безпекою та правовою визначеністю.

Наявна система правового регулювання цифрових відносин в Україні залишається фрагментарною та недостатньо узгодженою із потребами післявоєнного відновлення. Відсутність єдиної концепції цифрової трансформації у процесах відбудови, нечіткість компетенцій органів влади, проблеми кібербезпеки, захисту

персональних даних і цифрових прав громадян створюють ризики правової невизначеності та неефективного використання ресурсів. Крім того, існує потреба у гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу, що є необхідною умовою інтеграції України до єдиного цифрового ринку ЄС.

Отже, виникає об'єктивна потреба у комплексному дослідженні правових відносин у сфері впровадження цифрових технологій, спрямованих на відновлення України, з метою розроблення ефективної моделі їх правового регулювання, удосконалення механізмів державного управління та забезпечення сталого цифрового розвитку в умовах післявоєнної трансформації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі питання запровадження цифрових інструментів (технологій) в публічному адмініструванні були предметом наукових праць: О. Кібенко, М. Прохоров, Давід Браун, І. Смілянський, Н. Ковальова, С. Погребна, А. Івасів, О. Кузьменко, В. Чорна та інші.

Метою статті є висвітлення питання правових відносин у сфері впровадження цифрових технологій, що направлені на відновлення України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з видів адміністративно-правових відносин є публічно-правові відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням цифрових технологій загалом, та застосуванням цифрових технологій, спрямованих на відновлення України. Але, перш ніж розглядати вищевказані відносини, необхідно сказати, що загалом, правові відносини у сфері впровадження цифрових технологій, спрямованих на відновлення України, охоплюють широке коло правових взаємодій, які можна класифікувати за різними критеріями: їхніми видами, об'єктами та суб'єктами. До основних видів таких правовідносин належать:

1) Адміністративно-правові відносини - відносини взаємодії суб'єктів публічної адміністрації (органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадян у процесі впровадження цифрових рішень (наприклад, регулювання процесів електронного врядування, створення цифрових платформ для надання адміністративних послуг тощо).

2) Інформаційно-правові відносини стосуються використання, передачі та захисту даних. Важливими аспектами цих відносин є регулювання доступу до відкритих даних, збереження персональних даних громадян, забезпечення інформаційної безпеки, а також боротьба з кіберзлочинністю.

3) Екологічно-правові відносини регулюють використання цифрових технологій у процесах управління природними ресурсами, відновлення природного середовища, екологічного моніторингу, а також формує специфічні правовідносини, що спрямовані на забезпечення сталого розвитку.

4) Цивільно-правові відносини виникають між фізичними (приватними особами) та юридичними особами (підприємствами, організаціями) під час використання цифрових технологій (наприклад, укладення договорів на розробку програмного забезпечення, ліцензування технологій, захист авторських прав на цифровий контент, регулювання електронної комерції і т.п.).

5) Трудові правовідносини регулюють питання умов, оплати праці, фахівців у сфері інформаційних технологій, які займаються створенням і впровадженням цифрових рішень, а також забезпеченні прав ІТ-спеціалістів, їхній підготовці, перепідготовці та створенні сприятливих умов для розвитку їх професійної діяльності.

6) Міжнародно-правові відносини – відносини, що виникають в результаті міжнародної співпраці між Україною та іншими державами, яка набуває особливого значення у контексті впровадження цифрових технологій для відновлення України (сюди можна віднести участь України у міжнародних програмах цифрової трансформації, залучення грантових і кредитних ресурсів, а також адаптацію національного законодавства до європейських та міжнародних стандартів).

Кожен із цих видів правовідносин відіграє важливу роль у створенні правової інфраструктури, яка дозволяє ефективно інтегрувати цифрові технології у процес відновлення України, зберігаючи баланс між інноваціями, безпекою та захистом прав громадян. Водночас ми вважаємо за доцільне зосередити особливу увагу на адміністративно-правових відносинах, що виникають у процесі впровадження цифрових технологій, спрямованих на відновлення країни. Саме вони, на наш погляд, є ключовими, оскільки мають публічно-управлінський характер. Більш того, незалежно від сфери їх виникнення чи предмета правовідносин, їх успішна реалізація неможлива без належного адміністративно-правового регулювання. Така наша позиція знаходить своє відображення і в дослідженнях інших науковців. Так, наприклад, О. І. Харитонова, пропонуючи авторську класифікацію юридичних фактів, що впливають на виникнення, зміну чи припинення адміністративно-правових відносин, зазначає наступне: «аналіз переліку актів цивільного стану дозволяє зробити висновок, що хоч вони іменуються «актами цивільного стану», однак за своєю природою стосуються не тільки сфери цивільного права, а (навіть більшою мірою) є актами публічного чи адміністративного стану. Крім того, адміністративними (публічними) за своєю суттю є такі акти юридичного стану, які підлягають державній реєстрації: народження фізичної особи та її походження, громадянство, шлюб, розірвання шлюбу, зміна імені, смерть. У цих випадках їхня реєстрація є елементом публічного правопорядку і регулюється нормами адміністративного законодавства» [1, с. 18–19].

Загалом, слід зазначити, що в теорії правової науки не існує єдиної точки зору щодо поняття правовідносин у сфері цифровізації. Так, І.Л. Бачило вважає, що в процесі здійснення інформаційної діяльності виникають суспільні відносини, частина яких неминує врегульована правом, і вони на цій

підставі стають правовими відносинами, які умовно почали називати інформаційними відносинами. При цьому автор, зазначає, що це і не зовсім адекватне визначення, точніше було б вживати їх визначення як «правові відносини в інформаційній сфері (середовищі)» [2, с. 31-32]. В той же час, Селезньова О.М. зауважує, що немає потреби вважати інформаційні відносини такими, що створюються в інформаційній сфері, оскільки, розглядаючи відносини можуть виникати і в інших сферах життєдіяльності, наприклад, у сфері цивільно – правового обороту, коли певний об'єкт інформаційних відносин стає предметом цивільного договору [3, с. 212]. Як зазначає Яременко О.І., твердження про наявність відносин, пов'язаних з інформацією, в інших суспільних сферах є раціональним, однак такі відносини не можуть існувати поза інформаційною сферою. Фактично, інформаційні відносини є формою існування соціуму і за своєю суспільною природою вони є всепроникаючими, будучи складовою політичної, економічної, правової, культурної та інших сфер, а інформаційна сфера виступає акумулятором відомостей, знань, даних та засобом їх поширення. Інформація в усіх суспільних сферах виконує комунікаційну функцію, а змістовна складова цих сфер відображається у формі нескінченної множинності подій, фактів, явищ, які відбувалися, відбуваються чи будуть відбуватися в них, що і складає інформаційну сферу суспільства, роблячи при цьому висновок, що в цьому аспекті поняття «інформаційна сфера» дуже близьке до поняття «інформаційний простір». З приводу цього, Ільганаєва В., вказує, що сучасний інформаційно-комунікаційний простір охоплює кілька середовищ, які утворюють нові умови суспільного життя: техносферу, яка побудована на ІКТ; інфосферу, що базується на інформаційно-мережових магістралях; соціоінфосферу, яка обіймає будь-які потоки інформації, структури, що їх організують і управляють, створюють їх споживання і впливають на стан соціального інтелекту [4, с. 148]. На погляд І.В. Арістової, суспільні відносини в «інтегративній інформаційній сфері» - це системне утворення, складовими якого постають підсистеми «змішаних» та «чистих» суспільних відносин. До «змішаних» відносяться інформаційно-управлінські, інформаційно-майнові, інформаційно-банківські, інформаційно-трудова та ін.; та управлінсько-інформаційні, майново-інформаційні, банківсько-інформаційні, трудово-інформаційні та ін. Різниця між суспільними відносинами у першій та другій групах полягає у наступному: у першій групі інформаційні відносини постають основними, а усі інші (управлінські, майнові, банківські, трудові та ін.) – забезпечувальними; у другій групі – навпаки: інформаційні відносини є забезпечувальними. Що стосується «чистих» суспільних відносин, то ними постають суто інформаційні відносини. І, як висновок, зазначає, що аналіз суспільних відносин в інформаційній сфері дозволяє говорити, що в цій сфері виникають суто інформаційні, інформаційно-управлінські, інформаційно-майнові, інформаційно-банківські, інформаційно-трудова та ін. відносини. Зазначені суспільні відносини можна назвати суспільними відносинами в інформаційній сфері або інформаційними відносинами у широкому трактуванні, а суто інформаційні відносини доцільно розглядати як інформаційні відносини у вузькому трактуванні [5, с. 49]. Як бачимо, дана категорія дослідників поєднує поняття інформаційних відносин та впровадження і використання інформаційних технологій. Деякі дослідники визначають відносини у сфері цифровізації, як інтернет відносини, пов'язуючи їх виключно з мережею Інтернет [6]. Інші, визначають, як ІТ-відносини (відносини, що складаються з приводу інформаційно-комунікаційних технологій – в результаті їх створення та використання [7, с. 33]. Омельченко А.В., розкриває поняття суспільних відносин через поняття «цифровізації», зазначаючи, що – це суспільні відносини між фізичними особами, юридичними особами, державою та територіальними громадами у сфері наповнення фізичного світу електронно-цифровими пристроями, засобами, системами та налагодження електронно-комунікаційного обміну між ними, що уможливорює інтегральну взаємодію віртуального та фізичного, тобто створює кіберфізичний простір, які мають комплексний міжгалузевий господарський характер, розвиваються як на території України, так і за її межами, врегульовуються нормами національного законодавства та міжнародного права [8]. На погляд, Тарасенка Л.Л., правовідносини у сфері інформаційних технологій – це правовідносини, які виникають між різними учасниками з приводу набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності, права на інформацію та інших прав у цифровому середовищі [9, с.87]. При цьому, науковець зазначає, що такі правовідносини є як абсолютними, коли правоволоділець перебуває у відносинах з «усіма і кожним» та відносними, учасники яких є конкретно визначеними. Об'єктами ж цих відносин можуть бути як результати інтелектуальної діяльності, так і результати робіт та послуг, а змістом – взаємні права та обов'язки їх учасників [9, с.87].

Враховуючи викладене, можна дійти висновку, що цифровізація зумовлює виникнення нових правових реалій та змінює характер суспільних відносин, інтегруючи фізичний і віртуальний світи. У зв'язку з цим вважаємо за необхідне дати наступне визначення поняття «правовідносини у сфері впровадження цифрових технологій», а саме - це врегульовані нормами права суспільні відносини, що виникають, змінюються або припиняються у процесі впровадження, використання та розвитку цифрових технологій, пов'язані із забезпеченням прав та обов'язків суб'єктів у цифровому середовищі. Вони охоплюють питання правового регулювання цифрової інфраструктури, електронного урядування, захисту персональних даних, кібербезпеки, електронної комерції, а також інших аспектів цифрової трансформації суспільства та характеризуються: суб'єктами, серед яких є органи державної влади, місцевого самоврядування, юридичні та фізичні особи; об'єктом, що охоплює цифрові технології, платформи, інформаційні системи, електронні сервіси та інші інструменти цифровізації; ціллю, спрямованою на забезпечення ефективного впровадження інновацій, підвищення доступності та прозорості адміністративних

послуг, а також зміцнення інформаційної безпеки та формами реалізації (використання електронного врядування, цифрових реєстрів, систем кіберзахисту тощо). *Основні ж аспекти цих відносин включають:*

1. Нормативно-правове забезпечення цифровізації: регуляція прийняття законів, підзаконних актів та регуляторних документів, спрямованих на створення правової бази для цифрових трансформацій; встановлення стандартів і правил функціонування цифрових платформ і систем; розробки національних стратегій та планів дій у сфері цифровізації (наприклад, впровадження «Дія.City»).

2. Цифрове урядування: створення та адміністрування державних електронних платформ (наприклад, електронного врядування або реєстрів); впровадження електронного документообігу між суб'єктами публічної адміністрації та суб'єктами господарювання; інтеграція державних реєстрів для автоматизації послуг.

3. Адміністративні послуги в цифровому форматі: забезпечення громадян доступними електронними адміністративними послугами - видача електронних документів (ID-карток, паспортів, ліцензій); реєстрація на платформі для отримання соціальної допомоги або субсидій; забезпечення онлайн-доступу до публічної інформації.

4. Контроль та нагляд у сфері цифрових технологій за дотриманням вимог законодавства у сфері цифровізації; відповідність цифрових послуг стандартам безпеки та якості; кіберзахистом і запобіганням витоку інформації з державних електронних систем.

5. Взаємодія (комунікація) органів влади та громадян передбачає впровадження електронних консультацій і петицій; забезпечення участі громадян у процесах прийняття рішень через цифрові платформи; моніторинг і зворотний зв'язок через цифрові інструменти.

6. Фінансування цифрових проектів - формування бюджету та використання державних коштів для реалізації проектів цифровізації; залучення міжнародної допомоги та інвестицій у цифрові технології; прозорість використання фінансів через електронні платформи звітності.

7. Підготовка та підвищення кваліфікації кадрів (навчання працівників різних суб'єктів цифровим навичкам; створення навчальних центрів для підготовки спеціалістів у сфері цифрових технологій; стимулювання інновацій через гранти та програми підтримки стартапів).

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Харитонova О. І. Адміністративно-правові відносини: концептуальні засади та правова природа: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07. Одеса, 2004. 36 с.
2. Яременко О.І. Сучасне право розуміння відносин в інформаційній сфері та методологія їх систематизації. *Інформація і право* № 3. 2017. С. 30–41.
3. Селезньова О.М. Класифікація інформаційних правовідносин: критерії розмежування. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2014. Вип. 21. Ч. II. 406 с.
4. Ільганаєва В. Інституалізація соціально-комунікаційної сфери суспільства. *Освіта регіону: Політологія. Психологія. Комунікації*. 2008 № 1–2. С. 148 -154.
5. Арістова І.В., Чернадчук В.Д. Концепція інформаційних правовідносин: сутність та особливості використання у сфері банківської діяльності. *Інформація і право*. 2012. № 3. С. 47-56.
6. Правове регулювання відносин в мережі Інтернет: монографія / [А.П.Гетьман, Ю.Є.Атаманова, В.С.Мілаш та ін.]; за ред. С. В. Глібка, К.В.Єфремової. Харків, Право, 2016. 360 с.
7. IT-право: теорія та практика: Навч.посібник / авт..кол-в; за ред. Є.О. Харитонova, О.І. Харитонovої. 2-е видан., виправлене та доповнене. Одеса: Феникс, 2019. 472 с.
8. Омельченко А.В. Суспільні відносини у сфері цифровізації як предмет правового регулювання. *Юридична Україна*. 2023. № 10. С.40-48.
9. Тарасенко Л.Л. Суб'єкти правовідносин у цифровому середовищі. *Часопис цивілістики*. 2017. № 26. С.87 – 92.

REFERENCES:

1. Kharytonova, O.I. (2004). Administratyvno-pravovi vidnosyny: kontseptualni zasady ta pravova pryroda. [Administrative-legal relations: conceptual foundations and legal nature]. *Avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk* 12.00.07. 36. [in Ukrainian].
2. Yaremenko, O.I. (2017). Suchasne pravo rozuminnia vidnosyn v informatsiinii sferi ta metodolohiia yikh systematyzatsii. [Modern law of understanding relations in the information sphere and the methodology of their systematization]. *Informatsiia i pravo* №3. 30–41. [in Ukrainian].
3. Seleznova, O.M. (2014). Klasyfikatsiia informatsiinykh pravovidnosyn: kryterii rozmezhuvannia. [Classification of information legal relations: criteria for differentiation]. *Naukovi zapysky Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Vyp. 21. Ch. II. 406. [in Ukrainian].
4. Ilhanaieva, V. (2008). Instytualizatsiia sotsialno-komunikatsiinoi sfery suspilstva. [Institutionalization of the social and communication sphere of society]. *Osvita rehionu: Politolohiia. Psykholohiia. Komunikatsii*. №1–2. 148 -154. [in Ukrainian].
5. Aristova, I.V., Chernadchuk, V.D. (2012). Kontseptsiiia informatsiinykh pravovidnosyn: sutnist ta osoblyvosti vykorystannia u sferi bankivskoi diialnosti. [The concept of information legal relations: essence and features of use in the field of banking]. *Informatsiia i pravo*. № 3. 47-56. [in Ukrainian].

6. Hlibko, S.V. (Ed.), Hetman, A.P., Atamanova, Yu.Ie., Milash V.S., ta inshi. (2016). Pravove rehuliuвання vidnosyn v merezhi Internet. [Legal regulation of relations on the Internet]. 360. [in Ukrainian].

7. Kharytonov, Ye.O., Kharytonova, O.I. (Eds.) (2019). IT-pravo: teoriia ta praktyka. [IT-pravo: teoriia ta praktyka]. Navch.posibnyk. 2-e vydan., vypravlene ta dopovnene. 472. [in Ukrainian].

8. Omelchenko, A.V. (2023). Suspilni vidnosyny u sferi tsyfrovizatsii yak predmet pravovoho rehuliuвання. [Social relations in the field of digitalization as a subject of legal regulation]. *Yurydychna Ukraina*. №10. 40-48. [in Ukrainian].

9. Tarasenko, L.L. (2017). Subiekty pravovidnosyn u tsyfrovomu seredovyschi. [Subjects of legal relations in the digital environment]. *Chasopys tsyvilistyky*. №26. 87–92. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.06.2025